

รูปแบบการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
สำหรับเด็กนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

A Model of Learning According to Buddhism for Developing
Creative Thinking of Students Under Mahasarakham
Primary Educational Service Area Office 2

พระครูสิริปัญญาภรณ์ (สุธีร์ วิสุทโธ/ตันโ) ¹ พระครูสุธีคัมภีรญาณ ²

Phrakrusiripanyaporn, Phrakrusuteekampeeyan

ประยูร แสงใส ³ วรางคณา รัชตะวรรณ ⁴

Prayoon seangsai, Warangkana ratchatawan

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2558

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 2 ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา สอนให้ผู้เรียนรู้แจ้งเห็นจริง จัดการเรียนการสอน เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนพัฒนาตนตั้งแต่แรกเริ่ม เพื่อให้เกิดจิตสำนึก ปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาและพัฒนาตนเองเด็กสามารถนำมาประยุกต์ให้เข้ากับจิตของตนตามความเหมาะสม พัฒนาดนตามหลักศีล 5 สามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์มีความสุขกับการเรียนรู้

รูปแบบการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กนักเรียน เพื่อพัฒนาด้านความคิดที่ดี ใฝ่กุศล ความคิดสร้างสรรค์ให้เด็กประถมศึกษาได้รับการพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์อันจะนำสังคมไปสู่สันติภาพตลอดไป ควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีความสำคัญกับเด็กในวัยเรียน ได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องให้บรรลุเป้าหมายของการศึกษาอย่างสมบูรณ์ต่อไป

คำสำคัญ : 1. รูปแบบการเรียนรู้ 2. พระพุทธศาสนา 3. พัฒนาความคิดสร้างสรรค์เด็กประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 2

¹พุทธศาสนคณาจารย์บัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

²อาจารย์ที่ปรึกษา

³อาจารย์ที่ปรึกษา

⁴อาจารย์ที่ปรึกษา

Abstract

The objectives of this desertion were of the student in primary schools under Mahasarakham Primary Educational Service Area Office 2.The result of the study found that:the model of learning according to Buddhism was the process of learning to know the reality of the things. thatimprecised on student centered or child center. Hence, a student could experience at the firsthand what they have been learned and that leading to direct experience and self-development.and took it as the conduct-handbook implementing in the daily lives;for instance, the practice of Five Precepts,

The students responded to have creative thinking. they were happy with the learning activities, the method and models in developing the learning activities of the primary student This trained the students to generate creative thinking and critical awareness. The associated organization must support and concerned on the students at primary education for the proper result of the Thai educational achievement.

Keywords :1. A model of learning 2. According to buddhism 3. For developing creative thinking of students under mahasarakhamprimary educational service area office 2

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็นวิธีการที่จะนำผู้เรียนและผู้สอนไปสู่จุดหมายการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพดังที่ พระพุทธเจ้าทรงใช้การบำเพ็ญเพียรทางจิตพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในการค้นพบอริยสัจอันเป็นธรรมที่ประเสริฐ ที่ควงแห่งตันโพธิ์เมื่อ 2,600 กว่า ปีมาแล้ว ได้ทรงแสดงแก่พุทธบริษัท 4 ตลอด 45 พรรษา จึงได้ทรงพระนามว่า เป็นบรมครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายผลของการแสดงธรรมเกิดมีพุทธบริษัท 4 เป็นมีดวงตาเห็นธรรมบรรลุ มรรคผลตามตลอดจนถึงพระนิพพานเป็นจำนวนมากเมื่อพระพุทธองค์ทรงพระปรินิพพานแล้วเหล่าสาวกทั้งหลาย ได้นำเอารูปแบบการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาไปสั่งสอนศิษยานุศิษย์สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันนี้

รูปแบบการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาตามทฤษฎีไตรสิกขาได้พัฒนาแผนตามโลกาภิวัตน์มีการ ประยุกต์ใช้แผนการสอนศีล สมาธิ และปัญญาตามกำลังแห่งสติปัญญาของตนเพื่อพัฒนาความคิดให้เป็นสัมมาทิฐิ สร้างสันติสุขสู่สังคมด้วยการเจริญจิตภาวนาตามหลักอานาปานสติแบบคณนาตามทฤษฎีไตรสิกขาอันเป็นวิธีที่ ปฏิบัติได้ง่ายทำได้ทุกที่ทุกเวลาเพราะไม่ต้องมีอุปกรณ์อะไรมากโดยเฉพาะเด็กในวัยเรียนชั้นประถมศึกษาควรได้รับการฝึกฝนให้ถูกต้องและเอาใจใส่เป็นพิเศษตามที่ปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้น คือ ความคาดหวังในตัวผู้เรียนว่าผู้เรียนควรรู้และสามารถทำอะไรได้ตามมาตรฐานของ กระทรวงศึกษาธิการ เมื่อเรียนจบในแต่ละช่วงชั้นเช่น ในช่วงชั้นที่ 2 สารที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม มุ่งให้ ผู้เรียนเข้าใจประวัติความสำคัญหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรม

ของศาสนาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันรู้และเข้าใจในเรื่องการบริหารจิตและเจริญปัญญาโดยให้ความหมายของสติสัมปชัญญะสมาธิและปัญญายึดมั่นในศีลธรรมการกระทำความดีมีค่านิยมที่ดีงามและศรัทธาในพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือเห็นประโยชน์ของการบริหารจิตและเจริญปัญญาตามแนวทางศาสนา และสามารถปฏิบัติได้ประพฤติดุติตนตามหลักธรรมและศาสนพิธีของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือมีค่านิยมที่ดีงามและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ผูกพันกับจิตใจให้ตั้งมั่นได้โดยมีสติสัมปชัญญะในขณะปฏิบัติตามแนวทางของศาสนา (กรมวิชาการ, 2554 หน้า 21-25)

เด็กวัยที่อยู่ช่วงอายุ 6-12 ปีซึ่งกำลังเรียนอยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 วัยนี้มีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างเพียเจท์เรียกเด็กประถมศึกษาว่าวัยที่สามารถแก้ปัญหาปฏิบัติการ (Concrete Operation) คือมีความสามารถคิดเหตุผลเชิงตรรกได้สามารถรับรู้สิ่งรอบตัวได้ตามความเป็นจริงสามารถที่จะพิจารณาเปรียบเทียบโดยใช้เกณฑ์หลายๆ อย่างโดยเฉพาะในการจัดของกลุ่ม (วิภาพร มาพบสุข, 2540, หน้า 134-135) ควรได้รับการพัฒนาในทุกๆ ด้านโดยเฉพาะการพัฒนาจิตเป็นเรื่องสำคัญการพัฒนาจิตนั้นท่านใช้คำว่า“ภาวนา” หมายถึงการทำให้มี การทำให้เกิดขึ้นทำให้เจริญการอบรมการบำเพ็ญเช่นคำว่า “สมาธิภาวนา คือ การเจริญ การอบรม หรือ การบำเพ็ญสมาธิ” และคำว่า “วิปัสสนาภาวนา คือการเจริญการอบรมหรือการบำเพ็ญวิปัสสนา” (พระเทพวิสุทธิกวี, 2553, หน้า 2) กรณฐานในพระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อการพัฒนาปัจเจกบุคคลและสังคมกล่าวคือในส่วนของการพัฒนาปัจเจกบุคคลประกอบด้วยพัฒนากายพัฒนาจิตและพัฒนาปัญญาให้มีสุขภาพและสมรรถภาพที่ดีไม่ตกอยู่ภายใต้กิเลสและความทุกข์และกรณฐานยังมีความสำคัญในการพัฒนาคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขอย่างสร้างสรรค์ (พระมหานิพนธ์ มหาธมม-รทขิต (แสงแก้ว), หน้า 15)

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นเป้าหมายที่สำคัญเป็นอุดมการณ์ของชาติที่ทุกฝ่ายที่จัดการศึกษาให้กับเยาวชนต้องบูรณาการกระบวนการปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ให้การจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบพุทธศาสนาหรือหลักพุทธปรัชญานำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่เปี่ยมด้วยคุณธรรมจริยธรรมมีความคิดสร้างสรรค์มีพฤติกรรมทั้งกายวาจาใจ (กรมวิชาการ, 2547, หน้า 3) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้ในการสร้างและพัฒนาแผนการเรียนการสอนที่ใช้หลักอริยสัจเป็นธรรมะที่เป็นแก่นแท้ของพุทธศาสนาประกอบด้วยองค์ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค การพัฒนาเด็กด้วยหลักอริยสัจ 4 ตั้งแต่ระดับปฐมวัยคือให้เด็กฝึกคิดตามสภาพความเป็นจริงของสาเหตุที่เกิดขึ้นจะทำให้เด็กฝึกกระบวนการคิดใช้ปัญหาในการสืบหาสาเหตุของปัญหาและคิดหาทางแก้ไขทำให้ไม่แก้ปัญหาด้วยอารมณ์และความรู้สึกที่รู้สึกรู้ว่าสภาพต่างๆ ที่เกิดขึ้นย่อมต้องมีสาเหตุของการเกิดที่เกิดขึ้นเองปราศจากเหตุผลเมื่อเด็กได้รับการฝึกด้วยหลักของทุกข์สมุทัย นิโรธ และมรรค ตั้งแต่ระดับปฐมวัยแล้วเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่เด็กจะเป็นคนมีเหตุผล แก้ปัญหาต่างๆ ด้วยการใช้ปัญญามีความคิดสร้างสรรค์ (ดารารัตน์ อุทัยพันธ์, 2548, หน้า 3) และความคิดสร้างสรรค์เป็นสมรรถภาพทางสมองที่สามารถส่งเสริมและพัฒนาได้โดยเฉพาะในเด็กวัยแรกเกิดเป็นช่วงที่ความเจริญเติบโตทางสมองและสติปัญญาเป็นไปอย่างรวดเร็ว (นัยพินิจ คชภักดี, 2553, หน้า 7) การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้กับเด็กในช่วงวัยดังกล่าวครูสามารถกระทำได้โดยการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ที่สามารถกระตุ้นจินตนาการและการคิดให้เหมาะสมกับวัยหากเด็กได้รับประสบการณ์หรือได้ทำกิจกรรมที่เหมาะสม

และต่อเนื่องจะเป็นการเริ่มต้นที่ดีในการพัฒนาสติปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ในวัยต่อมา (จันทน์ บุญคลัง, 2542, หน้า 26) การพัฒนาแผนการเรียนการสอนตามแบบพุทธวิธีสำหรับเสริมสร้างพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยนักเรียนที่ได้รับประสบการณ์การเรียนการสอนตามแบบพุทธวิธีมีพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากกว่านักเรียนที่ได้รับประสบการณ์การเรียนการสอนปกติการนำเอาองค์ความรู้มาบูรณาการในลักษณะที่เสริมเติมให้การจัดการความรู้มีแผนที่สมบูรณ์ขึ้นเป็นการจัดการความรู้เชิงพุทธในลักษณะองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถพัฒนาปัญญาจากปัจเจกปัญญาไปสู่สาธารณะปัญญาเพื่อให้องค์กรกลายเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ตื่นรู้และประสบความสำเร็จตรงตามเป้าหมายของบุคคลและองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (เอื้ออมร ชลวร, 2555) โดยเฉพาะการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการทางสมองของมนุษย์ที่มีความสำคัญต่อมวลมนุษยชาติในอนาคตที่จะทำให้มนุษย์เกิดการค้นพบวิธีการแก้ปัญหาใหม่ๆ เพราะฉะนั้นการพัฒนาคนให้เป็นบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นเป้าหมายที่สำคัญยิ่งของสังคมและประเทศชาติ (สมพร หลิมเจริญ, 2552, หน้า 1) นักจิตวิทยาได้ให้ความหมายความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) หมายถึง ความสามารถทางสมองในการแสดงของความคิดหลายแง่มุม และหลายทิศทาง คิดได้กว้างไกลอันจะนำไปสู่สิ่งประดิษฐ์แปลกๆ ใหม่ๆ หรือคิดปรับปรุงดัดแปลงสิ่งของที่มีอยู่เดิมให้มีแผนใหม่ไม่ซ้ำผู้อื่น (ศศิธร เวียงอินทร์, 2557, หน้า 99-102) ตามหลักพระพุทธศาสนาเรียกว่าความคิดแบบโยนิโสมนสิการว่าด้วยการคิดแบบเร้ากุศล (อุปทมนะ) และวิธีการพัฒนาความคิดโดยการทำสมาธิตามหลักอานาปานสติแบบคณนาเป็นวิธีที่ทำได้ง่ายเหมาะสมกับเด็กประถมศึกษาและผลการฝึกอานาปานสติแบบคณนาในพุทธศาสนาที่มีต่อการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมโดยการพิสูจน์ด้วยเหตุผลว่าสร้างเหตุที่ดีผลที่ดีตามมาในการทำจิตให้บริสุทธิ์เป็นการช่วยเหลือผลที่ดีตามมาอันได้แก่ความสงบความสุขทางใจเป็นประจักษ์ผู้ฝึกอานาปานสติสมาธิในพุทธศาสนาด้วยซึ่งสอดคล้องกับคำว่าสติปัญฐานคือการปฏิบัติเพื่อให้สามารถเฝ้าดูปรากฏการณ์ในธรรมชาติของตนเองก่อให้เกิดวิธีการคิดที่ไม่ก่อความทุกข์กับตนเอง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 2 เป็นผู้รับผิดชอบดูแลโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 177 โรงเรียนจากการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) การศึกษามหาชน รอบ 2 พบว่าทุกมาตรฐานผ่านทุกมาตรฐานยกเว้นมาตรฐานที่ 5 เกี่ยวกับผู้เรียนผ่านน้อยมากเนื่องจากผู้เรียนยังด้อยในการคิดวิเคราะห์ใช้วิจารณญาณในการคิดเชิงสร้างสรรค์และยังมีสมาธิสั้นในการศึกษาปัญหาส่วนหนึ่งคือการขาดเอกสารประกอบการสอนในรายวิชาการพัฒนาจิตสำหรับเด็กประถมศึกษา จากผลการรายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2556 ค่าสถิติพื้นฐานระดับเขตพื้นที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (62) คะแนนเฉลี่ย ในระดับประเทศ 44.22 ระดับสังกัด 42.57 ระดับจังหวัด 41.61 ระดับเขตพื้นที่การศึกษา 41.42 ซึ่งสมควรได้รับการพัฒนาในทางที่ควรอย่างรีบด่วน (ดำรง สุวรรณพันธ์, 2555, หน้า 2/11)

จากรายละเอียดที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการเรียนรู้อตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 และจากทฤษฎีการเรียนรู้ประมวลความรู้ต่างๆ จากเอกสารและงานวิจัยต่าง พบว่าการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เด็กในระดับประถมศึกษา มีหลักฐานที่แสดงถึงการวิจัยในเรื่องดังกล่าวยังน้อยอยู่ โดยเฉพาะการนำเอารูปแบบการจัดการเรียนรู้อตามแนวพระพุทธศาสนาในทฤษฎีไตรสิกขามาใช้ในการจัด

กระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ในเด็กประถมศึกษา ผู้วิจัยจึงทำการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์มาดำเนินการใช้ในกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ให้กับเด็กประถมศึกษาให้ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมการวิจัย (Mixed Method) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการศึกษาจากพระไตรปิฎก หนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รูปแบบการวิจัย (Qualitative Research) โดยมีการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) ด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องโดยการประชุมสัมมนาระดมความคิดเห็น (Focus Group and Brain Storming) และกระบวนการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Design) แบบ Nonrandomized Control- Group Pretest- Posttest Design โดยมีกลุ่มทดลอง 1 กลุ่มและกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสอบถาม นำผลสัมภาษณ์และการทดสอบมาวิเคราะห์ประกอบการวิจัยเพื่อทดลองสอบถามกลุ่มเป้าหมายแล้วนำไปวิเคราะห์ประกอบงานวิจัย

1. ขอบเขตด้านเอกสาร

1.1 เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539 เป็นเอกสารหลัก

1.2 เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ เอกสาร หนังสือ ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาวิจัยนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งได้แก่หลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2 โดยใช้หลักธรรมที่นำมาใช้ในการสร้างรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธศาสนา ซึ่งได้แก่ หลักไตรสิกขา แล้วจึงจัดทำร่างรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา พร้อมเอกสารคู่มือประกอบการใช้รูปแบบและแผนการสอน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่และกลุ่มประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย กลุ่มประชากรที่ใช้แบ่งเป็น 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน กลุ่มครูผู้สอน จำนวน 15 คน ผู้บริหารสถานศึกษา 4 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 40 คน รวมกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ 64 คน

4. ขั้่นรวบรวมข้อมูล

4.1 เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539 เป็นเอกสารหลัก

4.2 เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และบทความต่างๆ ที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เป็นเอกสารชั้นรอง

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

5.1 แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อใช้ในการประชุมสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็น (Focus Group and Brain Storming) เป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด ที่มีประเด็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลส่วนบุคคล และการปฏิบัติสมาธิแบบอานาปานสติ

5.2 แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) การเก็บข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบและแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เก็บข้อมูลจากประชากรตัวแทนกลุ่มเป้าหมาย ด้วยตนเองนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบทดสอบแล้วนำไปปรึกษากับคณะกรรมการที่ปรึกษาก่อนนำไปใช้กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยกรอบแนวคิด ทฤษฎี (Theoretical Framework) คือ การนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาตีความ เปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ และทฤษฎีที่ผู้วิจัยเลือกกำหนด เป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ได้แก่ การนำข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive) ใช้การบรรยายอธิบายลักษณะของข้อมูลที่ผู้วิจัยศึกษาไว้เท่านั้น

6.3 สรุปข้อมูล สังเคราะห์ผลการศึกษาแล้วนำเสนอเป็นผลการวิจัย

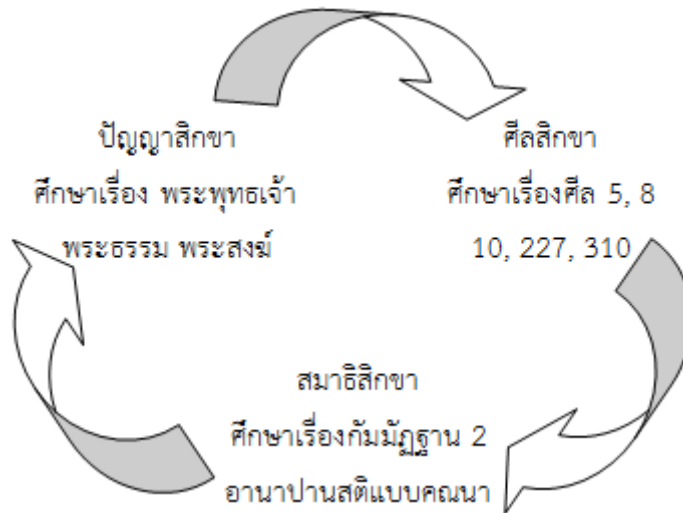
3. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง รูปแบบการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้วิจัยจึงสรุปผลตาม ดังนี้

1. รูปแบบการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา รูปแบบการเรียนรู้เป็นวิธีการนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย กระบวนการของการเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านพฤติกรรมความคิดได้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการซึ่งวัตถุประสงค์ดังกล่าว สามารถเกิดขึ้นได้โดยผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูที่เข้าใจกระบวนการของการเรียนรู้ แบบการประยุกต์และการเรียนรู้แบบวิเคราะห์สังเคราะห์เป็นต้น แล้วจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการและความสามารถของผู้เรียน ดังนั้นรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นรูปแบบการเรียนรู้และการพัฒนามนุษย์ ตามแนวพระพุทธศาสนาที่นำหลักธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียนให้มีความเห็นถูกต้องตรงตามความเป็นจริงของธรรมชาติ ตลอดจนพัฒนาตนจากผู้มีวิชาจนเป็นผู้มีความรู้ความจริงของโลก (วิชา) ด้วยการปฏิบัติตามหลักพระพุทธธรรมจนสามารถ ลด ละ เลิก กิเลสความยึดมั่นถือมั่นในขั้น 5 อันเป็นต้นเหตุของความทุกข์ทั้งปวงได้ ก็จะพบความสุขและเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อโลกและมหาชนได้ การปฏิบัติสมาธิตามหลักอานาปานสติเป็นการทำให้จิตใจสงบราบเรียบเหมาะสมกับการทำงานด้านปัญญา สามารถพัฒนาความคิดให้เจริญตามหลักโยนิโสมนสิการโดยเฉพาะการคิดตามหลักอุปทกมน วิชิตีตแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม (แบบกุศลภาวนา) หรือความคิดสร้างสรรค์อันเป็นแบบอย่างที่พระพุทธองค์ทรงดำเนินมาแล้วตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงปรินิพพาน การเรียนรู้ตามรูปแบบพุทธศาสนาจึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะทำให้การพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์ได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เมื่อผสมผสานกับการเรียนรู้ใน

ปัจจุบัน ด้วยการใช้หลักไตรสิกขาเป็นกรอบในการพัฒนาตน คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ที่จะทำให้การพัฒนาปัญญา และความคิดสร้างสรรค์ไปได้เร็วเพราะเป็นปัจจัยเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

สรุปเป็นกระบวนการเรียนรู้ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กระบวนการเรียนรู้ แบบไตรสิกขา

มรรคและไตรสิกขา

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวถึง มรรคในฐานะไตรสิกขา หรือ ระบบการศึกษาสำหรับสร้างอารยชน ดังนี้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2538, หน้า 601-604) ไตรสิกขานั้นถือว่าเป็นระบบการปฏิรูประบบที่ครบถ้วนสมบูรณ์ มีขอบเขตครอบคลุมมรรคทั้งหมด และเป็นการนำเอาเนื้อหาของมรรคไปใช้อย่างหมดสิ้นบริบูรณ์ จึงเป็นหมวดธรรมมาตรฐานสำหรับแสดงหลักปฏิบัติธรรม และมักใช้เป็นแม่บทในการบรรยายวิธีปฏิบัติธรรม มรรคเป็นระบบการปฏิบัติธรรมทั้งหมดในแง่เนื้อหาอันใด ไตรสิกขาก็เป็นระบบการปฏิบัติธรรมทั้งหมด ฉะนั้นหลักอัฐมรรคคือมรรคมีองค์ 8 (เรียกเต็มๆ ว่าอริยอัฐมรรค) ซึ่งแปลว่าทางมีองค์ 8 ที่รู้จักกันในชื่อว่า ทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา/The Middle Way) องค์มรรคนั้นมีดังนี้

1. เห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) Right View หรือ Right Understanding
2. ดำริชอบ (สัมมาสังกัปปะ) Right Thought
3. เจรจาชอบ (สัมมาวาจา) Right Speech
4. กระทำชอบ (สัมมากัมมันตะ) Right Action
5. เลี้ยงชีพชอบ (สัมมาอาชีวะ) Right Livelihood
6. พยายามชอบ (สัมมาวายามะ) Right Effort
7. ระลึกรู้ชอบ (สัมมาสติ) Right Mindfulness
8. ตั้งจิตมั่นชอบ (สัมมาสมาธิ) Right Meditation

การจัดหมวดหมู่นี้เป็นการจัดตามสถานะที่เป็นธรรมประเภทเดียวกัน ส่วนในทางปฏิบัติคือการใช้งานก็จัดตามแนวกันนี้ เมื่อย่อยลงไปก็ได้อีกกับไตรสิกขาหรือสิกขา 3 ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญาเป็นแต่ในทางสายกลาง จัดเอาปัญญาขึ้นก่อนเท่านั้นข้อ 1 และ 2 จัดเป็นปัญญาคือ (วิ.ม.4/21/13)

1. เห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) ในระดับสูงคือเห็นในอริยสัจ 4 (วิ.มท. (ไทย) 4/14/16) ไตรลักษณ์ 3 (ส.สพ. (ไทย) 18/1/1) ปฏิจสุมุบาทหรืออทิปปัจจตา 12 (วิ.มท. (ไทย) 4/1/1, ส.นิ. (ไทย) 16/1/1) ในระดับทั่วไปคือเห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรมเห็นพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งสูงสุดเป็นต้น

2. ดำริชอบ (สัมมาสังกัปปะ) ได้แก่ ในระดับสูงคือเนกขัมมะสังกัปปะ (ดำริชอบในการออกจากกาม) อภัยาปาทสังกัปปะ (ดำริชอบในความไม่พยายาบาท) และอวิหิงสาสังกัปปะ (ดำริชอบในความไม่เบียดเบียน) ในระดับทั่วไปคือมโนสุจริตการกระทำชอบทางใจจัดอยู่ในกุศลกรรมบถ 10 (ม.ม. (ไทย) 12/485/367, อง.ทสก. (ไทย) 24/165/271)

2.1 ไม่คิดอยากได้ของผู้อื่น

2.2 ไม่มีจิตคิดร้ายต่อผู้อื่นมีจิตใจเมตตากรุณา

2.3 มีความเห็นชอบเช่นทานมีผลการบูชามีผลวิบากกรรมดีกรรมชั่วมีเป็นต้น

ข้อ 1 ข้อ 2 และ ข้อ 3 รวม 3 ข้อจัดเป็นศีลคือ

3. เจรจาชอบ (สัมมาวาจา) ได้แก่ วชิสุจริต 4 กระทำชอบทางวาจาจัดอยู่ในกุศลกรรมบถ 10

3.1 ละการพูดเท็จไม่กล่าวคำโกหกเพราะเห็นแก่ประโยชน์ตนหรือผู้อื่น

3.2 ละการพูดคำส่อเสียดสมานฉันท์ความแตกร้างส่งเสริมความสมัครสามัคคี

3.3 ละคำพูดหยาบพูดแต่คำอ่อนหวาน

3.4 ละการพูดเพ้อเจ้อพูดคำที่มีเหตุผลมีสาระประโยชน์และถูกกาลเทศะ

4. กระทำชอบ (สัมมากัมมันตะ) ได้แก่กายสุจริต 3 การกระทำชอบทางกายจัดอยู่ในกุศลกรรมบถ 10

4.1 ละการฆ่าการเบียดเบียนมีเมตตากรุณาช่วยเหลือเกื้อกูล

4.2 ละการขโมยสิ่งของผู้อื่นเคารพกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่น

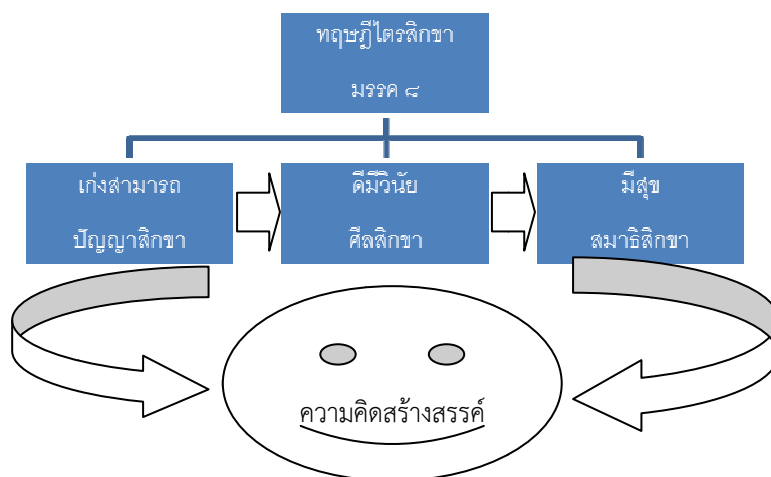
4.3 ละการประพฤติดิฉินในกามการล่วงละเมิดประเพณีทางเพศ

5. เลี้ยงชีพชอบ (สัมมาอาชีวะ) ได้แก่อาชีพาริสุทธิจัดอยู่ในวิริยสังวรรวมอยู่ในสังวร 5 และข้อ 6 ข้อ 7 และข้อ 8 รวม 3 ข้อจัดเป็นสมาธิ

6. พยายามชอบ (สัมมาวายามะ) ในระดับสูงคือปธาน 4 (อง.จตุกก. (ไทย) 21/69/85) คือเพียรปิดกั้นยับยั้งอกุศลธรรมเพียร ละบาปเพียร ก่อกุศลธรรมและเพียรรักษากุศลธรรมในระดับทั่วไป คือมีจิตใจตั้งมั่นเป็นสมาธิ มีความมานะพยายาม เป็นต้น

7. ระลึกชอบ (สัมมาสติ) ในระดับสูงคือสติปัฏฐาน 4 (ที.ม. (ไทย) 10/273/257) ได้แก่ การตั้งสติกำหนดพิจารณากายเวทนาจิตและธรรมในระดับทั่วไป คือความมีสติคือความระลึกได้นึกได้สำนึกรู้ตัวอยู่เสมอและสัมปชัญญะ คือความรู้ชัดในสิ่งที่นึกได้เข้าใจชัดตามความเป็นจริง จัดอยู่ในธรรมมีอุปการะมาก (ที.ปา. (ไทย) 11/378/290)

8. ตั้งจิตมั่นชอบ (สัมมาสมาธิ) ในระดับสูง คือฉาน คือการเพ่ง 4 (วิ.มหา.(ไทย) 1/2/4) ได้แก่ ปฐมฉาน หุตยฉาน ตติยฉาน และจตุตถฉานในระดับทั่วไปคือความตั้งจิตมั่นชอบในการศึกษาเรียนรู้และคิดวิเคราะห์อย่าง ตั้งใจอดทนขยันหมั่นเพียรการจัดหมวดหมู่เป็นการจัดตามสภาวะที่เป็นธรรมชาติประเภเดียวกัน ส่วนในทางปฏิบัติ คือการใช้งานก็จัดตามแนวกันนี้ แต่เรียกชื่อว่า สิกขา 3 หรือไตรสิกขา มีชื่อเพี้ยนไปเล็กน้อยเป็น อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา โดยทั่วไปเรียกกันง่ายๆ ว่า ศีล สมาธิ และปัญญาการจัดแบบขั้น 3 นั้น มุ่งเพียงให้เห็นเป็นหมวดหมู่ตามประเภท แต่การจัดเป็นไตรสิกขามุ่งให้เห็นลำดับในกระบวนการปฏิบัติหรือใช้งานจริง คำว่า ไตรสิกขา แปลว่าสิกขา 3 คำว่า สิกขา แปลว่า การศึกษา การสำเหนียก การฝึก ฝึกปรือ ฝึกอบรม ได้แก่ ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับฝึกกาย วาจา จิตใจ และปัญญาให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป ดังภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 2 แสดงกรอบแนวคิดทฤษฎีหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

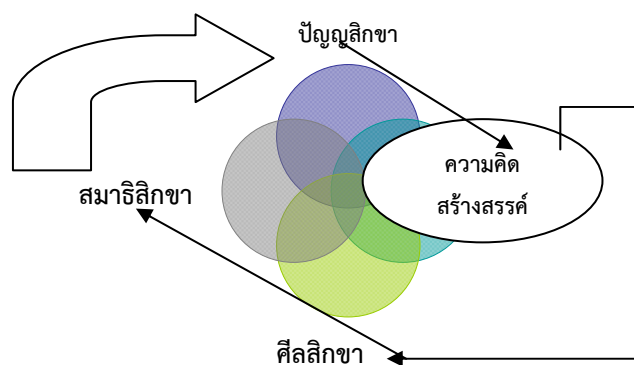
จากกรอบแนวคิดทฤษฎีไตรสิกขาทำให้เห็นความสัมพันธ์ของรูปแบบ ในการบริหารแนวไตรสิกขาด้วยการเทียบกับมรรคมองค์แปด โดยเริ่มต้นที่ปัญญามีความสว่าง (เก่ง) ประกอบด้วยสัมมาทิฐิ คือการทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของจริยธรรมและปัจจัยสัมมาสังกัปปะ คือการคิดที่จะสร้างจริยธรรม คือมีความสะอาด (ดี) ประกอบด้วยสัมมาวาจา คือการใช้คำพูดที่ถูกต้องเหมาะสม ปัจจัยสัมมาภังคะ คือการฝึกฝนลงมือปฏิบัติปัจจัยสัมมาอาชีวะ คือการประพฤติตามกฎ ระเบียบ วินัย วัฒนธรรมและประเพณี สมาธิมีความสุข (มีความสุข) ประกอบด้วยสัมมาวายามะ คือการพยายามปฏิบัติให้เอื้อต่อหลักการศึกษาของสังคม ปัจจัยสัมมาสติ คือการระลึกถึงจริยธรรม หน้าที่ผู้เรียนอยู่เสมอ และปัจจัยสัมมาสมาธิ คือการตั้งจิตมั่นต่อหลักจริยธรรม

2. รูปแบบการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

รูปแบบวิธีการสอนให้ผู้เรียนรู้แจ้งเห็นจริงตามวัตถุประสงค์ของผู้สอนและผู้เรียนที่ต้องการให้เป็นไปตามแนวของพระพุทธศาสนาในหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา การสอน ศีล การรักษากายวาจาให้สงบเรียบร้อย สมาธิ การฝึกจิตให้ตั้งมั่นในอารมณ์อันเป็นกุศลดวงเดียว ปัญญา การรู้แจ้งเห็นจริงตามไตรลักษณ์ ตามลำดับขั้นตอนทั้ง 8 ขั้นตอน ตามหลักไตรสิกขาเพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผล เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เด็กประถมศึกษา

ซึ่งโรงเรียนบ้านโคกสะอาดมีแนวปฏิบัติให้นักเรียนนั่งสมาธิก่อนเข้าเรียนภาคบ่ายทุกวัน เพื่อให้นักเรียนมีความพร้อมในการเรียนหนังสือ ดังนั้นการนำเอาหลักการปฏิบัติธรรมตามแนวพุทธมาบูรณาการให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามศักยภาพของตนในด้านความคิดสร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนประถมศึกษาตามลำดับขั้นตอนทั้ง 8 ขั้นตอนตามหลักไตรสิกขาและมีหลักธรรมเสริมอีก 5 ข้อ

เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลตามที่ต้องการของผู้เรียนโดยแบ่งออกเป็นสามหมวด คือ หมวดปัญญา คือ สัมมาทิฐิและสัมมาสังกัปป การศึกษาปัญญาตามตามแนวพุทธประวัติ เป็นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดริเริ่ม และยืดหยุ่น ตามกำลังแห่งปัญญาของผู้เรียน หมวดศีลสิกขา คือ หมวดสัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโวจัดเป็นศีลสิกขาเป็นการพัฒนาด้านคล่องแคล่วเพราะความสงบเป็นระเบียบยอมง่ายต่อการจัดระบบต่างๆ ได้อย่างว่องไวคล่องแคล่ว หมวดจิตสิกขา ว่าด้วยสัมมาวาโย สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ การฝึกสมาธิแบบอานาปานสติ เป็นการพัฒนาด้านความคิดละเอียดลออควรแก่การใช้งานอันเป็นองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ หรือการคิดเร้ากุศล ตามหลักโยนิโสมนสิการ การใช้สมาธิตามหลักอานาปานสติเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ตามหลักไตรสิกขา คือ ปัญญาสิกขา ศีลสิกขา จิตสิกขา ทั้งหมดพอสรุปการพัฒนาการของความคิดสร้างสรรค์ลงตามรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนาได้ความว่าความคิดสร้างสรรค์ตามหลักพระพุทธศาสนาหมายถึง ความคิดดี เร้ากุศล ความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ โดยมีสิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้นทำให้เกิดความคิดทางกุศลแบบใหม่ต่อเนื่องกัน และความคิดสร้างสรรค์นี้ประกอบด้วยความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ความคิดคล่อง ความคิดยืดหยุ่นและความคิดที่เป็นของตนเอง โดยเฉพาะหรือความคิดริเริ่มการเร้ากุศลตามหลักพระพุทธศาสนาท่านจัดไว้ในหลักการคิดแบบโยนิโสมนสิการ

จากภาพแสดงให้เห็นว่าความคิดสร้างสรรค์สามารถเกิดได้ในลักษณะวัฏจักรของไตรสิกขา หมายความว่าเมื่อศีลสิกขาเกิดขึ้นบริบูรณ์ แล้วสมาธิสิกขาที่เกิดขึ้นได้จนถึงเมื่อสมาธิบริบูรณ์ดี ปัญญาสิกขาก็เกิดตามมาจนบริบูรณ์เมื่อปัญญาบริบูรณ์ ความคิดสร้างสรรค์ก็เกิดขึ้นตามา เมื่อความคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้นศีลสิกขาก็จะเพิ่มขึ้นอีกตามลำดับเป็นวัฏจักรเหมือนเกลียวที่เพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ จากศีล 5 เพิ่มเป็นศีล 8 จากศีล 8 เพิ่มเป็นศีล 10 จากศีล 10 เพิ่มเป็นศีล 227 อย่างนี้ไปตามลำดับขั้นตอนเหมือนเกลียวตะปูไม่มีที่สิ้นสุด นอกจากการพัฒนาทางด้านศีลสิกขาแล้วยังเป็นปัจจัยที่จะพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในทุกๆ ด้าน

3. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อน-หลังเรียนรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กประถมศึกษา

ผู้วิจัยได้นำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ตามหลักไตรสิกขาไปจัดกิจกรรมให้กับนักเรียน 40 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มทดลอง 20 คนและกลุ่มควบคุม 20 คน และแล้วให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ จากนั้นบันทึกผลคะแนนไว้ ซึ่งหลังจากจัดกิจกรรมด้วยแผนการจัดประสบการณ์เสร็จแล้วนำมาหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบคะแนนก่อน-หลังการทดลองโดยใช้วิธีทางสถิติ พบว่า เด็กประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม เขต 2 กลุ่มทดลอง ก่อนที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยรูปแบบการจัดเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มีคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 69.20 และมีนักเรียนจำนวน 4 คน ผ่านเกณฑ์คิดเป็นร้อยละ 20.0 หลังที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยรูปแบบการจัดเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มีคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 84.10 และมีนักเรียนจำนวน 17 คน ผ่านเกณฑ์คิดเป็นร้อยละ 85.0 และเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่มีการเรียนตามปกติมีความแตกต่างกันอย่างมีนัย ที่ 0.1 โดยกลุ่มที่เรียนตามรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนามีความคิดสร้างสรรค์มากกว่า

ผลการสัมภาษณ์ครูผู้สอนที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนสรุปได้ดังนี้ หลังการใช้รูปแบบการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาแล้วนักเรียนเกิดสมาธิทำให้ชิ้นงานดีขึ้น ส่งผลให้การเรียนของนักเรียนดีขึ้นเป็นลำดับ ผลงานออกมาค่อนข้างดีและมีความละเอียดค่อนข้างสูง นักเรียนที่ได้ปฏิบัติสมาธิจะมีความคล่องแคล่วในการเรียน ผลงานออกมาดีเรียบร้อยทันเวลาที่กำหนด สวยงามและมีความสุขกับกิจกรรมที่ปฏิบัติการเดินทางไป-กลับโรงเรียนตรงเวลา เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนประจำจนสำเร็จเวลาทุกครั้ง ผลการปฏิบัติสมาธินักเรียนมีเจตคติที่ดีกับเพื่อนๆ และคุณครูนักเรียนมีความสุขกับกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย เข้ากับบุคคลอื่นได้ดีและเหมาะสม นักเรียนที่ปฏิบัติสมาธิจะไม่กลัวการแสดงออก และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่เสมอเพราะสมองของเขาได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมตามวัย การปฏิบัติสมาธิเป็นความจำเป็นของคนทุกเพศทุกวัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนควรได้รับการฝึกสมาธิจากวิทยากรที่ชำนาญอย่างน้อยอาทิตย์ละครั้ง จะเป็นการพัฒนาการทางปัญญาได้ดี โดยเฉพาะด้านความคิดสร้างสรรค์ เพราะสมาธินำไปสู่ปัญญาในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้ดี

4. อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยการใช้รูปแบบการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ทำให้ทราบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนประถมศึกษา เป็นการออกแบบวิธีการสอนตามพุทธวิธีการสอนให้ผู้เรียนรู้แจ้งเห็นจริงตามวัตถุประสงค์ของผู้สอน และผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา คือ การสอน ศีล ให้รักษากายวาจา ให้เรียบร้อยตามหลัก ศีล 5 ไม่ให้เบียดเบียนทำให้ผู้อื่นและตนเองเดือดร้อน เป็นต้น

การจัดการเรียนรู้ตามหลักปัญญาศึกษา ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความรู้ตามแนวพุทธประวัติเชิงสร้างสรรค์ ทำให้ผู้เรียนแยกแยะออกว่าอะไรมีประโยชน์ควรทำ และไม่ควรทำกล้าคิดกล้าทำในสิ่งใหม่ๆ ในทางสร้างสรรค์ไม่

ติดในกรอบประเพณีเดิมๆ มีความคิดริเริ่มในสิ่งใหม่ๆ แปรจากเดิม และปรับตัวยืดหยุ่นเข้ากับสภาพสังคมปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดารารัตน์ อุทัยพยัคฆ์ (2548) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแผนการเรียนการสอนแบบพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การสอนแบบพุทธวิธีที่นำมาใช้ในการสร้างและพัฒนาแผนการเรียนการสอนที่ใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นธรรมะที่เป็นแก่นแท้ของศาสนา ประกอบด้วยองค์ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค การพัฒนาเด็กด้วยหลักอริยสัจ 4 ตั้งแต่เด็กฝึกคิดตามสภาพความเป็นจริงของสาเหตุที่เกิดขึ้นจะทำให้เด็กฝึกกระบวนการคิด ใช้ปัญหาในการสืบหาสาเหตุของปัญหา และคิดทางแก้ไข ทำให้ไม่แก้ปัญหาด้วยอารมณ์และความรู้สึก รู้ว่าสภาพต่างๆ ที่เกิดขึ้นย่อมต้องมีสาเหตุของการเกิด มิใช่เกิดขึ้นเองปราศจากเหตุผล เมื่อเด็กได้รับการฝึกด้วยหลักของทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค ตั้งแต่ระดับปฐมวัยแล้ว เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ได้จะเป็นคนมีเหตุผล แก้ปัญหาต่างๆ ด้วยการใช้ปัญญา มีความคิดสร้างสรรค์การจัดการเรียนรู้ศีลสิกขา ทำให้ผู้เรียนยึดระเบียบวินัยของสังคมไม่ล่วงเกินผู้อื่นในทางผิดศีลธรรมและกฎหมายของสังคมทำให้เกิดความสงบสุขไม่มีการก่อทะเลาะวิวาทเบียดเบียนกันและทำให้เกิดความคล่องแคล่วในด้านการคิดและระบบการทำงานในสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหานิพนธ์ มหามรรคชิโต (2548) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการปฏิบัติกรรมฐานของ หลวงพ่อเทียน จิตตสุโภ และพุทธทาสภิกขุ” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า กรรมฐานในพระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อการพัฒนาปัจเจกบุคคลและสังคมกล่าวคือ ในส่วนของการพัฒนาปัจเจกบุคคลประกอบด้วยพัฒนากาย พัฒนาจิตและพัฒนาปัญญาให้มีสุขภาพและและสมรรถภาพที่ดี ไม่ตกอยู่ภายใต้กิเลสและความทุกข์และกรรมฐานยังมีความสำคัญในการพัฒนาคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

การที่ผู้เรียนได้ศึกษาตามหลักจิตสิกขา ทำให้ผู้เรียนเกิดสมาธิมีความคิดละเอียดลออมีความคิดสุขุมลุ่มลึก ทำให้ผลงานละเอียดลออสวยงามมากขึ้น และทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บัวครอง ชัยปราบ (2553) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาผลสัมฤทธิ์การฝึกปฏิบัติสมาธิตามหลักอานาปานสติสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแบบโมเดลชิปปา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนชุมชนหนองเม็ก” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การฝึกปฏิบัติสมาธิตามหลักอานาปานสติสามารถช่วยให้ผู้ฝึกปฏิบัติเกิดความสงบสุขทางใจ ไม่ฟุ้งซ่านสามารถคิดไตร่ตรองแยกแยะปัญหา และสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นที่เป็นอยู่อย่างมีเหตุผลสามารถแก้ปัญหาต่างได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อตนเอง และต่อสังคมประเทศชาติบ้านเมือง

โรงเรียนบ้านโคกสะอาดมีแนวปฏิบัติให้นักเรียนนั่งสมาธิก่อนเข้าเรียนภาคบ่ายทุกวันเพื่อให้นักเรียนมีความพร้อมในการเรียนหนังสือ เพราะช่วงบ่ายอากาศจะร้อนนักเรียนจะขาดสมาธิในการเรียน ดังนั้นจึงจัดให้นักเรียนทำสมาธิก่อนเรียนเพื่อลดทุกขภาพทางด้านจิตใจลงบ้าง นักเรียนมีกิจกรรมที่เกี่ยวกับการทำสมาธิ ทุกวัน และในคาบเรียนตามรายวิชาพระพุทธศาสนา การบริหารจัดการเจริญปัญญาจะมีอาจารย์นำฝึกตามคาบเวลาเรียนและรวมกันสวดมนต์ไหว้พระในวันศุกร์สุดสัปดาห์ทุกครั้งแล้วก็นั่งสมาธิ เฉลี่ยแล้วนักเรียนมีเวลาปฏิบัติสมาธิที่โรงเรียน 3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และนักเรียนที่สนใจจะทำที่บ้านก่อนนอนวันละ 30 นาทีเพื่อเป็นการฝึกให้มีสมาธิอยู่ตลอดเวลาและเป็นการปฏิบัติตามแผนให้นักเรียนมีความสุขสนุกสนานกับการเรียนและการสอนแบบโครงการนำมาใช้ในการเรียนการสอน ดังนั้นการนำเอาหลักการปฏิบัติธรรมตามแนวพุทธมาบูรณาการให้นักเรียนได้เรียนรู้ตาม

ศักยภาพของตนในด้านความคิดสร้างสรรค์ทุกๆ ด้านอันจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืนและประสพผลสำเร็จได้จริง

ผลการปฏิบัติสมาธิแบบอานาปานสติ แบบการนับต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์คือดำเนินชีวิตอย่างมีสติตามรู้ทันพฤติกรรมทางกายวาจา ความรู้สึกนึกคิดและภาวะจิตของตนที่เป็นไปต่างๆ มองอย่างเอามาเป็นความรู้สึกลำดับใช้ประโยชน์อย่างเดียวย ไม่ยอมเปิดช่องให้ประสบการณ์และความเป็นไปเหล่านั้นก่อพิษเป็นอันตรายแก่ชีวิตจิตใจของตนได้เลย ประโยชน์ข้อนี้ย่อมเป็นไปในชีวิตประจำวันด้วย นอกจากนี้ ยังพบว่าสมาธิแบบอานาปานสติได้ทำให้พฤติกรรมการมีระเบียบวินัยของนักเรียนเพิ่มขึ้น คือเป็นคนอ่านหนังสือง่าย มีจิตใจผ่องใส ไม่ฟุ้งซ่าน เชื่อฟังคำสั่งสอนของครูและผู้ปกครอง และรู้จักแบ่งเวลาได้ดีขึ้น ทำงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้ฝีมือได้ดีขึ้นอีกด้วย และยังพบว่านักเรียนมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ไม่คดโกง ดังจะเห็นจากการไม่ลักขโมย การถอดรองเท้าไว้เป็นระเบียบยัดหมั่นในสลิสิกขา นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียน มีความอดทน อดกลั้นมากขึ้น และมีความตั้งใจเรียนมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ดีขึ้นนั่นเอง เมื่อพิจารณาผลการวัดทั้ง 4 ด้านจากการทดลองทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันดังนี้

จากผลทดสอบพบว่า ความคิดสร้างสรรค์เด็กนักเรียนประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 หลังที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา (กลุ่มทดลอง) และการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามปกติ (กลุ่มควบคุม) โดยรวมมีคะแนนหลังเรียนทั้ง 2 รูปแบบ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความยืดหยุ่นและด้านความละเอียดลออ มีคะแนนหลังเรียนทั้ง 2 รูปแบบ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านความคิดริเริ่ม มีคะแนนหลังเรียนทั้ง 2 รูปแบบ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นไม่แตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อน – หลังเรียนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กประถมศึกษา

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของเด็กนักเรียนประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ก่อนเรียนรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กประถมศึกษาคะแนนเต็ม 80 จำนวนนักเรียน 20 คะแนนผลสัมฤทธิ์ค่าเฉลี่ย 69.20 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 9.81 ร้อยละ 69.20 นักเรียนผ่านเกณฑ์จำนวน 4 ร้อยละ 20.0

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เด็กนักเรียนประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 หลังเรียนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กประถมศึกษา พบว่า เด็กนักเรียนประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 หลังที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาคะแนนเต็ม 100 จำนวนนักเรียน 20 มีคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 84.10 และมีนักเรียนจำนวน 17 คน ผ่านเกณฑ์คิดเป็นร้อยละ 85.0

จากการทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้แล้ว นักเรียนมีผลการเรียนเพิ่มขึ้นทั้งสองกลุ่มแต่กลุ่มที่ใช้ควบคู่กับการฝึกสมาธิแบบอานาปานสติแบบการนับมีผลการเรียนเพิ่มขึ้นมากกว่า ทำให้ทราบว่ารูปแบบการเรียนรู้ตาม

แนวพระพุทธศาสนาสามารถนำไปใช้สอนในโรงเรียนได้ และสามารถทำให้ผลการเรียนของผู้เรียนเพิ่มขึ้นตามความสามารถของผู้เรียนและยังมีผลในรายวิชาอื่นๆ อีกด้วยเพราะผู้เรียนได้มีสมาธิในการเรียนในทุกๆ วิชาที่โรงเรียนจัดให้เรียนและยังสามารถเพิ่มความสามารถทางด้านการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้เด็กอีกด้วยจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียน

5. ข้อเสนอแนะ

รูปแบบการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เด็กประถมศึกษาควรนำไปใช้ในการศึกษาค้นคว้าในรายวิชาต่างๆ แล้วนำไปบูรณาการให้ดีขึ้นกว่าเดิมในครั้งต่อไปควรทำ ดังนี้

5.1 ควรศึกษาเวลาที่ความเหมาะสมในด้านมิติของเวลากับการฝึกสมาธิของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการแนวคิดแบบโยนิโสมนสิการ

5.2 ควรศึกษาว่าการทำการฝึกสมาธิแบบอานาปานสติที่มีผลระยะยาวต่อการพัฒนาการเรียนในด้านต่างๆ ของนักเรียนได้อย่างไรบ้าง

5.3 ควรศึกษาเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ในมุมมองของพระพุทธศาสนา กับมุมมองของจิตวิทยาตะวันตก

6. บรรณานุกรม

กรมวิชาการ. (2547). **คู่มือหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2546** (สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี).

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กรมวิชาการ. (2545). **เอกสารประกอบ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้า และพัสดุภัณฑ์.

จันทน์ บุญคลัง. (2542). **การเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบร่วมมือกับแบบปกติ.** วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. บัณฑิตวิทยาลัย : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ดาร์รัตน์ อุทัยพยัคฆ์. (2548). **การพัฒนาแผนการเรียนการสอนแบบพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย.** ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ดำรง สุวรรณพันธุ์. (2555). **ข้อมูลสารสนเทศผลการสอบ ปีการศึกษา 2555.** เอกสารรายงานผลสอบ (O-NET).

นัยพินิจ คชภักดี. (2553). **ฝึกจิตให้ดีขึ้นมีสุข : การบรรยายธรรมนามัย รุ่นที่ 7.** มูลนิธิชีวิตพัฒนาในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา.

บัวครอง ชัยปราบ. (2553). **การศึกษาผลสัมฤทธิ์การฝึกปฏิบัติสมาธิตามหลักอานาปานสติสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแบบโมเดลชิปปา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนชุมชนหนองเม็ก.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2540). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ 9)
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพวิสุทธิกวี. (2543). **การพัฒนาจิต**. (พิมพ์ครั้งที่ 6). นครปฐม : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชกุมาร.
- พระมหานรินทร์ มหาธมมรฤชิต (แสงแก้ว). (2548). **การศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการปฏิบัติกรรมฐานของ
หลวงพ่อเทียน จิตตสุโภ และพุทธทาสภิกขุ**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิภาพร มาพบสุข. (2540). **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- ศศิธร เวียงอินทร์. (2547). **การพัฒนาแบบวัดความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ร้อยเอ็ด เขต1**.
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต,บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมพร หลิมเจริญ. (2552). **การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้น
ที่ 2**. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต,บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เอื้อมอร ชลวร. (2555). **การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

7. คำขอบคุณ

รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความอนุเคราะห์จากผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ซึ่งเป็นทั้งแรงผลักดันให้
กำลังใจ ช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาและแนะนำให้แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี โอกาสนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์
เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยทุกท่าน และขอขอบคุณสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่ได้ให้
โอกาสตีพิมพ์ผลงานวิจัยในครั้งนี้